

23. 9. 2021

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Započtení pohledávek v insolvenčním řízení

Jak již bylo uvedeno v předchozích člancích, zánik pohledávky může být způsoben zápočtem. Možnost zápočtu pohledávek i přes účinky zahájeného insolvenčního řízení má nejen věřitel, ale i dlužník, ledaže by započtením způsobil nikoli zanedbatelné zmenšení svého majetku.[1]

„Započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele v insolvenčním řízení je nutno posuzovat podle toho, zda k němu dochází do doby rozhodnutí o úpadku či až v době po rozhodnutí o úpadku. Zatímco v prvním případě zůstává právo započíst vzájemné pohledávky dlužníka a věřitele insolvenčním zákonem nedotčeno (s výjimkou situací, kdy bylo v souladu s ust. § 122 odst. 3 insolvenčního zákona vyhlášeno moratorium, v souladu s ust. § 82 odst. 3 písm. c) insolvenčního zákona nařízeno předběžné opatření anebo v souladu s ust. § 324 odst. 3 insolvenčního zákona zveřejněn návrh na povolení reorganizace), v druhém případě mohou být vzájemné pohledávky dlužníka a věřitele započteny pouze tehdy, budou-li splněny podmínky stanovené dále v ust. § 140 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona.“[2]

V obou případech se musí jednat o pohledávky, které jsou způsobilé k započtení podle § 1982 a násl. OZ. Musí se jednat o vzájemné pohledávky existentní, jež jsou stejného druhu a musí být způsobilé k započtení, tj. strany mají vzájemně povinnost si plnit a zároveň právo vyžadovat plnění. Zápočet pohledávek může být proveden jednostranným právním jednáním, zejména tedy věřitele vůči dlužníku, tak i dvoustranným právním jednáním dohodou věřitele s dlužníkem. V obou případech tak v rozsahu, v jakém se vzájemné pohledávky kryjí, zanikají. Insolvenční zákon k obecné úpravě zápočtů stanovuje v § 140 IZ, že započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele je po rozhodnutí o úpadku přípustné, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak. Započtení naopak není přípustné, jestliže dlužníkům věřitel a) se ohledně započitatelné pohledávky nestal přihlášeným věřitelem, nebo b) získal započitatelnou pohledávku neúčinným právním úkonem[3], nebo c) v době nabytí započitatelné pohledávky věděl o dlužníkově úpadku, nebo d) dosud neuhradil splatnou pohledávku dlužníka v rozsahu, v němž převyšuje započitatelnou pohledávku tohoto věřitele. Jelikož předmětem této části práce je dispozice s přihláškou, otázku odlišné insolvenční praxe (kdy praxe insolvenčních správců nevyžaduje přihlášení pohledávek, které zanikly započtením; pokud insolvenční správce nezjistí jiný důvod pro rozporování, toto jednání akceptuje) nechávám stranou.

„Pro způsobilost pohledávek k započtení, jež se posuzují podle různých právních úprav (jedna pohledávka se řídí právní úpravou účinnou do 31.12.2013, druhá pohledávka o.z.), je rozhodná právní úprava, kterou se řídí každá z těchto pohledávek.“[4]

Smyslem podmínky stát se ohledně započitatelné pohledávky přihlášeným věřitelem je zamezit v tom, aby v průběhu insolvenčního zákona došlo k zápočtu pohledávek, které nejsou v rámci insolvenčního řízení známy. Jedinou výjimkou jsou pohledávky podle § 385 odst. 1 IZ, tj. v případě úpadku tuzemské pojišťovny nebo zajišťovny, u nichž pohledávky jejich věřitelů vyplývající z účetnictví se stávají ze zákona pohledávkami přihlášenými. Další smyslem stanovené podmínky být přihlášeným věřitelem je vyšší právní jistota věřitele v případě, že dojde ke zpochybnování účinnosti započtení vzájemných pohledávek, a to nejen ze strany insolvenčního správce.[5] Insolvenční správce má možnost, ba i povinnost, zkoumat právní jednání dlužníka učiněné před i po podání insolvenčního návrhu z pohledu možné neúčinnosti či odporovatelnosti. Vzájemný zápočet pohledávek může být

posuzován z pohledu ust. § 240 až 242 IZ.

Zápočet vzájemných pohledávek nemůže být považován za neúčinné právní jednání bez přiměřeného protiplnění podle § 240 IZ, neboť „započtení nelze považovat za „nějaký jiný“ způsob či formu splnění dluhu; jde o způsob zániku nesplněného závazku, při němž naopak dvojí plnění odpadá (povinnost plnit zaniká). Není-li započtení plněním dluhu, je zároveň pojmově vyloučeno, aby šlo o neúčinný právní úkon podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona.“[6]

Podle § 241 IZ je neúčinný takový úkon, v jehož důsledku se některému z věřitelů dostane vyššího uspokojení, než jaké by mu náleželo v konkursu. Zvýhodňujícím právním úkonem je jednání, na základě něhož dlužník a) splnil dluh dříve, než se stal splatným, b) dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch, c) prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva, d) poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.[7] Zvýhodňujícím právním jednáním není zejména jednání v rámci obvyklého obchodního styku, bylo-li poskytnuto přiměřené protiplnění nebo jiný majetkový prospěch (nešlo-li o jednání vůči dlužníku osobě blízké nebo tvořící s dlužníkem koncern), nemohla-li osoba, v jejíž prospěch bylo jednání učiněno, ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka. Rovněž takovým jednáním není jednání učiněné za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených insolvenčním zákonem.

V tomto se však jedná o úpadek dlužníka v ekonomickém smyslu, nikoliv o úpadek prohlášený soudem. Věřiteli jde k tíži, pokud mohl nebo měl při náležité pečlivosti seznat, že jeho obchodní partner (insolvenční dlužník) se nachází v úpadku nebo že by dohoda o zápočtu mohla k úpadku dlužníka vést. Pokud však věřitel provede zápočet vůči dlužníku svým jednostranným právním jednáním, činí tak věřitel a nikoliv dlužník, nemůže být tak naplněna skutková podstata zvýhodňujícího právního jednání a tento zápočet tak nemůže být zpochybňován insolvenčním správcem v rámci incidenčního sporu. Jedinou podmínkou je nutnost prokázat doručení tohoto jednostranného zápočtu dlužníku.[8]

„K posouzení započtení pohledávek, jako znevýhodňujícího právního úkonu podle ust. § 241 IZ, je možno z pohledu judikatury dospět pouze na základě neúčinnosti jednání, ze kterých započítávané pohledávky vznikly nebo nesplnění podmínek ust. § 140 IZ.“[9]

Započtení je možné posuzovat i z pohledu § 242 IZ, podle něhož se může jednat o úmyslně zkracující právní jednání, a to za podmínky a) byl-li tento úmysl druhé straně znám nebo jí se zřetelem ke všem okolnostem musel být znám, b) jednalo-li se o jednání vůči dlužníku osobě blízké, zde již podmínka vědomosti úmyslu absentuje. Jednání je možné zkoumat časově až do 5 let před zahájením insolvenčního řízení.[10] Jestliže tedy započtením vzájemných pohledávek dochází k jejich zániku, je nepochybně možné, že tímto jednáním může dojít k úmyslně zkracujícímu jednání, neboť tímto způsobem je ochuzena majetková podstata o plnění ze strany věřitele a zároveň se dotýcnému věřiteli dostává oproti ostatním věřitelům nepřiměřené plnění v podobě, že jeho pohledávka zanikne, aniž by byl povinen ji přihlásit do insolvenčního řízení, v němž by se mu prakticky dostalo mnohem nižšího plnění. Naopak pohledávku dlužníka za věřitelem by byl insolvenční správce po věřiteli povinen vymáhat.

Dalším smyslem stanovené podmínky přihlásit i pohledávku vhodnou k započtení do insolvenčního řízení je možnost jejího přezkumu, případně jejího popření kterýmkoli z účastníků insolvenčního řízení.

V době moratoria se vzájemný zápočet pohledávek dlužníka a věřitele nepřipustné (i když podmínky pro započtení byly splněny před vyhlášením moratoria), ledaže insolvenční soud předběžným

opatřením určí jinak.[\[11\]](#)

Jelikož však zpětvzetí přihlášky je jednání, které je účinné doručením vůči insolvenčnímu soudu, insolvenční soud nikterak nezkoumá důvod zpětvzetí (s výjimkou plnění osobami dle § 183 odst. 1 a 2 IZ). Za tohoto stavu tak může nastat situace, kdy přihlášený věřitel provede zápočet své pohledávky vůči pohledávce dlužníka a vezme svou přihlášenou pohledávku zpět. Insolvenční správce však ve lhůtě 1 roku od doby, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku[\[12\]](#), může podat žalobu vůči tomuto věřiteli, v níž se domáhat neúčinnosti tohoto zápočtu.

Mgr. Bc. Milan Horák,
asistent soudce
Krajský soud v Ústí nad Labem

e-mail: MHorak@ksoud.unl.justice.cz

[\[1\]](#) § 111 odst. 1 IZ

[\[2\]](#) Započtení v insolvenčním řízení. www.epravo.cz ze dne 18.10.2016

[\[3\]](#) Insolvenční zákon používá i po rekodifikaci soukromého práva často původní právní terminologii, dnes odpovídá pojmu právní jednání

[\[4\]](#) Rozsudek Nejvyššího soudu, sp.zn. 26 Cdo 4795/2017, ze dne 20.2.2019

[\[5\]](#) Započtení v insolvenčním řízení, www.epravo.cz, ze dne 18.10.2016

[\[6\]](#) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2017, sp.zn. 29 ICdo 12/2015

[\[7\]](#) § 241 odst. 3 insolvenčního zákona

[\[8\]](#) Problematika provádění zápočtů v rámci obchodního styku ve světle insolvenčního zákona, www.epravo.cz, ze dne 9.9.2019

[\[9\]](#) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2017, sp.zn. 29 ICdo 12/2015

[10] § 242 odst. 3 insolvenčního zákona

[11] § 122 odst. 3 IZ

[12] § 239 odst. 3 insolvenčního zákona

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [K postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení](#)
- [K \(ne\)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy](#)
- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou](#)
- [Preventivní restrukturalizace](#)
- [Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?](#)
- [Odstoupení od smlouvy v insolvenčním řízení](#)
- [Zřízení exekutorského zástavního práva – právní rámec, dopady a judikatura](#)
- [Novela nařízení o insolvenčním řízení nabyla účinnosti – jaké přinesla změny?](#)